

Наталія Гудована
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

*Якщо ви мені розкажете, я швидко забуду,
якщо ви мені напишете, я прочитаю, але теж забуду.
Але якщо ви залучите мене до справи, я буду знати і запам'ятаю.*
Жан Жак Руссо

У статті досліджуються особливості розвитку критичного мислення старших школярів на інноваційній основі.

У результаті проведеної роботи дійшли висновку, що для розвитку критичного мислення важливими є закономірності використання таких інноваційних технологій: «Фішбоун», «Шість капелюхів мислення де Боно», «Інсерт», «Кластер», «Корзина ідей», «Джигсо» та інших.

Доцільно в майбутньому проаналізувати ефективність реалізації технологій на уроках української мови під час формування комунікативних вмінь і навичок.

Ключові слова: *інноваційні технології у навчанні, критичне мислення, мовленнєвий розвиток, методика навчання української мови.*

The article deals with the peculiarities of the development of critical thinking of senior pupils on an innovative basis. As a result of the work, it was concluded that the laws of the use of such innovative technologies as "Fishbone", "Six Hunts of Thought de Bono", "Insert", "Cluster", "Basket of Ideas", "Jigso" and others are important for the development of critical thinking. It is advisable in the future to analyze the effectiveness of technology implementation in the Ukrainian language lessons during the formation of communicative skills and abilities.

Keywords: *innovative technologies in learning, critical thinking, speech development, methods of teaching Ukrainian.*

Нині проблема розвитку критичного мислення особливо актуальна. Головним завданням для педагогів усіх часів було, є і залишається навчити учнів працювати з інформацією, розвивати вміння і навички, які сприятимуть їх практичному застосуванню в сучасному інформаційному просторі.

«Концепція громадянської освіти та виховання в Україні» стверджує, що критичне мислення – це вміння людини адекватно визначати причини й передумови наявних у її житті проблем,

готовність докласти зусиль для їх практичного (а не лише риторичного) подолання [3].

Інновацію детально досліджували у своїх працях такі науковці: А. Алексюк, О. Вербило, О. Горошкіна, Л. Даниленко, І. Зязюн, М. Олійник, О. Пехота, О. Пометун [5], Л. Пироженко [6], П. Сікорський, Л. Скуратівський, О. Тягло [7] та ін. Про необхідність розвитку критичного мислення стверджували й психологи, зокрема:

Л. Виготський, М. Коул, Д. Вертч, Д. Брунер та ін.

Метою дослідження є розкриття особливостей розвитку критичного мислення старших школярів на інноваційній основі.

Інтеракція, на думку Л. Пироженко, – це взаємодія, між учасниками й учасницями, винятково з моделями комунікацій, стосунками й рольовими припущеннями [6, с. 182].

Критичне мислення передбачає осмислення отриманої інформації, її оцінку, а також уміння застосувати знання на практиці. Запропоновані інноваційні техніки можуть бути використаними як у навчальному процесі, так і в інших видах життя і діяльності. Зустрічаючись з новою інформацією, учні повинні вміти розглядати її вдумливо, критично оцінювати нові ідеї з різних поглядів, роблячи висновки щодо точності і цінності такої інформації. Особистісна мотивація, безперечно, активізує роботу учнів на уроках.

«*Фішбоун*». Ця технологія дасть можливість відповісти на питання «Чи потрібні сучасній молоді науково-популярні книги про українську мову?» Схема у формі риб'ячого хвоста; названа проблема буде головою риби, верхні від хребта кісточки – це аргументи; нижні кісточки – ілюстративний матеріал. Хвіст дає відповідь на поставлене питання.

«*Шість капелюхів мислення де Боно*». Технологія сприяє структуруванню розумової діяльності. В її основі лежить ідея паралельного, тобто конструктивного, мислення. Тема, під час розгляду якої доцільна технологія, – «Сучасний стан української мови». Білий капелюх: детальна і необхідна інформація; тільки факти. Жовтий капелюх: дослідження можливих успіхів і позитивних сторін. Чорний капелюх: застерігає і змушує

думати критично. Червоний капелюх: які ми переживаємо почуття та що підказує інтуїція. Зелений капелюх: які нові ідеї запропонувати, нетрадиційне рішення. Синій капелюх: фіксує результати, визначає завдання на майбутнє.

Технологія «*Інсерт*» передбачає інтерактивну форму запису для роздумів. Вона навчає вдумливого читання тексту. Учні відповідно маркують текст; позначки відповідають таким відповідям, як: «Я це знав», «Знав, але забув», «Нове для мене», «Я думав інакше», «Я хочу знати більше». Систематизувати отриману інформацію допомагає таблиця, укладена відповідно до маркування. Ця інтерактивна технологія високоефективна для самостійного опрацювання учнями мовних текстів, зокрема: «Словники української мови», «Відокремлення означень», «Правила постановки тире». Мовні тексти можуть бути підручникові, а також взяті з інших джерел.

Інноваційна технологія «*Кластер*» передбачає виділення з тексту наперед визначених одиниць і оформлення їх у вигляді грона. Кластери (елементи грона) розміщуються в певному порядку; виконуючи завдання, учні створюють малюнки, символи, записують опорні слова. У центрі моделі – назва теми, наприклад: «Лексика української мови за походженням», «Закінчення іменників II відміни чоловічого роду в родовому відмінку однини».

Технологія «*Корзина ідей*» поживляє розгляд питання «Що треба зробити, щоб звучала українська мова в усіх сферах життя нашого народу?». Алгоритм дій: оголошення теми уроку – записування ідей на окремих аркушах кожним учнем – обмін інформацією – з'ясування, що збіглося, що ні.

Технологія «*Джигсо*» допомагає, по-перше, соціальній адаптації учнів, по-

друге, систематизації знань з теми «Фразеологізми української мови за походженням». Алгоритм: розподіл на групи – читання свого мікротексту – запам'ятати його і переказати – накреслення малюнків, схем або кластерів – почергове пояснення своєї теми для однокласників.

На уроках високоефективними також є й інші інноваційні технології, зокрема «Інтелект-карта», «Блум», «Кроссенс», «Есе».

Отже, для створення виховного простору, спрямованого на формування конкурентоспроможної особистості, котра зуміє подолати в собі схильність до однозначно-догматичного сприйняття

світу, вмітиме аналізувати ту чи іншу проблему з різних боків, користуватиметься інформацією з різних джерел, адекватно визначатиме причини й передумови наявних у її житті проблем, для розвитку критичного мислення важливими є закономірності використання таких інноваційних технологій: «Фішбоун», «Шість капелюхів мислення де Боно», «Інсерт», «Кластер», «Корзина ідей», «Джигсо» та інших.

Доцільно в майбутньому проаналізувати ефективність реалізації технологій на уроках української мови під час формування комунікативних вмінь і навичок.

Список літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
2. Инновационное обучение: стратегия и тактика / Под ред. В.Я. Ляудис. – М., 1994. – 210 с.
3. «Концепція громадянської освіти і виховання в Україні». URL: <https://www.google.ru/search?newwindow=1&hl=ru&biw=1600&bih=783&ei=UeH5WumsC4GMsAHwrqzoCA&q=%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F+%D0%B3%D1>
4. Педагогічні інновації у сучасній школі. – Науково-методичний збірник. – К.: Освіта, 1994. – 268 с.
5. Пометун О.І. Основи критичного мислення: навчальний посібник для учнів старших класів загальноосвітньої школи / О.І. Пометун, Л.М. Пилипчатіна, І.М. Сущенко, І.О. Баранова. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 216 с.
6. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. За ред. О.І. Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
7. Тягло А. В. Критическое мышление на основе элементарной логики: [учеб. пособие] / А.В. Тягло – Х. : Центр усовершенствования социологического образования, 2001. – 210 с.